
Nevenka Troha: Report Prepared by the Minister of Internal Affairs of the People's Republic of Slovenia Boris Kraigher at the Meeting of the Politburo of the Central Committee of the Communist Party of Slovenia on 9 March 1950 (published manuscript with comments)

Introduction

After the war, the Communist Party of Slovenia (KPS) in the then People's Republic of Slovenia was the only proper political force that controlled all levers of power. Those who held key positions in the Party also held the most important positions in the leadership in the so-called mass organisations, and also in authorities, the economy and other key segments of the society. Until the 2nd congress, which took place in November 1948, the KPS was led by the Politburo of the Central Committee of the KPS (PB CK KPS), as in that period, the Politburo also served as a plenum to the Central Committee. The Central Committee, and the Politburo as its executive body were elected at the 2nd Congress, which was convened in a time of upheaval for Yugoslavia that followed the Cominform Resolution which excluded both the Yugoslavian and Slovenian Communists from this organization of the World Communist Movement. The Politburo's previous members Miha Marinko (the secretary), Ivan Maček, Lidija Šentjurg, Boris Kraigher, Stane Kavčič, Viktor Avbelj and Janez Hribar were re-elected, while Jože Potrč and Ivan Regent were elected anew. Vladimir Krivic and Sergej Kraigher also became its members in April 1949 and March 1950 respectively.

Despite the election of members to the Central Committee, key decisions were still made at the Politburo meetings in the subsequent period, more precisely from 1952 onwards, after the KPS was renamed into the League of Communists of Slovenia (ZKS) of the Executive Committee of the CK ZKS, which meant that the decisions were made by a narrow group of the leading Communists and the most important ones had to be taken in agreement with Edvard Kardelj and Boris Kidrič, who were, besides Franc Leskošek, the key creators of politics exercised by the post-war Yugoslavian authorities. For this reason, the Politburo minutes of 26 January 1950 on appointments to important positions contain the following wording: "The question therefore remains open and will need to be reconsidered with comrades Kardelj and Kidrič."

This way, the Politburo discussed and adopted decisions on issues such as the still open question of the northern and western national borders, the elections, the economy, supplies, the agrarian reform, political situation and what was called the "activation of the masses", attitude towards the Roman Catholic Church and religion in general, the justice system, the education, especially the University, organisational issues, the international status, and the situation after the publication of the

Cominform's resolution. The Politburo decided on all important personnel issues as well as the appointment of ministers and other leading officials, the most important directors etc., and also on the personnel who occupied political functions.

Boris Kraigher

Boris Kraigher (Sv. Trojica in Slovenske Gorice, 14 February 1914–Sremska Mitrovica, 4 January 1967), son of doctor, writer and playwright Lojze Kraigher, entered the Technical Faculty in Ljubljana as a civil engineering student in 1932, but never finished his studies. He became a KPJ member in 1934, and was arrested in the same year and sentenced to two and a half years in prison. After returning from prison in 1937, he became the secretary of the Communist Organisation at the University and, later on, the secretary of the Youth Commission of the CK KPS and a member of the CK SKOJ, as well as a member of the CK KPS in 1940. From December 1941, he acted as its organisational secretary and co-opted to its politburo in May 1942. The same month, he was captured and sent to the Gonars concentration camp, which he managed to escape from in August of the same year, together with seven other inmates. From November 1942 to May 1943, he once again became the organisational secretary of the CK KPS and, until October 1944, acted as the political secretary of the Main Command of the NOV and PO of Slovenia. At the assembly of representatives in Kočevje, he was elected to the delegation for the 2nd AVNOJ session and elected a member of the Plenum of the Liberation Front (LF). In September 1944, he became a member of the Executive Committee of the LF. From March 1945, he served as the political secretary at the Authority Committee of the KPS for the Slovenian Littoral region, and as the political secretary of the Main Committee of the KP of Venezia Giulia as well as as the secretary of the Main Committee of the Slavic-Italian Anti-Fascist Union from August 1945 onwards. At the time of peace talks between the Allies and Associated Powers and Italy, Boris Kraigher was a key figure of the Slovenian as well as Yugoslavian leadership in Zone A and Zone B of Venezia Giulia, whereby he directly implemented their politics.

After the decisions about the Italian eastern border became more or less clear in June 1946, he was summoned back to Ljubljana, where he became the Minister of the Interior of the People's Republic of Slovenia (LRS). The State Security Administration (UDV), which was established in March 1946, was also under his authority, while its predecessor, i.e. the Service for the Defence of the People, was subordinated to the Ministry of Defence. Kraigher was also the Minister of the Interior at the time of the most resonating post-war political processes, including the Dachau trials.

From December 1953 until 1963, he acted as president of the Executive Council of the People's Assembly of the LRS, and then served as vice-president of the Federal Executive Council until his death. As the president of the Committee for the Economy, he prepared the economic reform that was introduced in 1965 and managed it until

his death. He died in 1967 in a car accident near Sremska Mitrovica, upon returning to Belgrade after having spent the New Year's holidays in Slovenia. However, some people believe his death was no coincidence.

Boris Kraigher belonged to a narrow circle of the most important and most influential people among the Slovenian communists in the period from the beginning of the war to the mid-1960s. He was among the key decision-makers in the politics of the Slovenian Communists both in the time of the liberation movement as well as at the time when the Communist Party controlled all aspects of the society.

Meeting of the Politburo of the CK KPS, 4 March 1950

The agenda of the meeting of the Politburo of the Central Committee of the Communist Party of Slovenia, which was held on 9 March 1950, included the following two items:

1. Analysis of the internal political situation and some other questions of the Internal Administration, UDV (State Security Administration), prosecution and courts.
2. Current problems and the situation in Trieste, Gorizia and Carinthia.

The first item was reported by Boris Kraigher, a member of the Politburo and the Minister of the Interior of the People's Republic of Slovenia. Only a summary of his report is available in the minutes of the meeting, while Kraigher's manuscript is kept by the Archives of the Republic of Slovenia along with outlines of the report presented at the above-mentioned meeting. A typewritten transcription of the manuscript is also preserved, the author of which is unknown. The transcription was made after the personal fund of Boris Kraigher was handed over to the then Historical Archives of the CK ZKS, as Lidija Šentjanc wrote in hand on the first page that the "concept in the manuscript is in the Hist. /oral/ Arch./ives/". The transcription contains errors, but also empty spaces for those parts that were illegible to the author of the transcription. The transcription of the manuscript and the accompanying text with the footnotes was prepared by Nevenka Troha. All words that were abbreviated by Kraigher are written in parentheses along with their meaning. Among other explanations, the footnotes state those parts from the minutes of the meeting that complement the content of the notes.

Nevenka Troha: Poročilo notranjega ministra LRS Borisa Kraigherja na seji Politbiroja Centralnega komiteja Komunistične partije Slovenije, 9. marec 1950 (komentirana objava rokopisnih beležk)

Uvod

Po končani vojni je bila Komunistična partija Slovenije (KPS) v tedanji Ljudski republiki Sloveniji edina realna politična sila, obvladovala pa je vse vzvode oblasti. Ljudje, ki so zasedali ključne položaje v partiji, so bili tudi na najpomembnejših položajih v vodstvih t. i. množičnih organizacij, v oblastnih organih, gospodarstvu in drugih ključnih segmentih družbe. Do 2. kongresa, ki je bil novembra 1948, je KPS vodil Politbiro Centralnega komiteja KPS (PB CK KPS), saj je v tem obdobju deloval tudi kot plenum centralnega komiteja. Na 2. kongresu, ki je bil sklican v za Jugoslavijo prelomnih časih, ki so sledili junijski resoluciji Informbiroja, s katero so bili jugoslovanski in z njimi slovenski komunisti izključeni iz te organizacije svetovnega komunističnega gibanja, pa sta bila izvoljena centralni komite in politbiro kot njegov izvršilni organ. V politbiro so bili izvoljeni njegovi dotedanji člani Miha Marinko (sekretar), Ivan Maček, Lidija Šentjunc, Boris Kraigher, Stane Kavčič, Viktor Avbelj, Janez Hribar, na novo pa Jože Potrč in Ivan Regent. Aprila 1949 je postal njegov član še Vladimir Krivic, marca 1950 pa Sergej Kraigher.

Kljub izvolitvi članov centralnega komiteja so se tudi v naslednjem obdobju ključne odločitve sprejemale na sejah politbiroja ali od leta 1952 po preimenovanju KPS v Zvezo komunistov Slovenije (ZKS) Izvršnega komiteja CK ZKS, torej v ozki skupini vodilnih komunistov in najpomembnejše tudi v soglasju z Edvardom Kardeljem in Borisom Kidričem, ki sta bila poleg Franca Leskoška člana Politbiroja CK KPJ in med ključnimi kreatorji politike povojnih jugoslovanskih oblasti. Tako je v zapisniku seje PB z dne 26. januarja 1950 ob imenovanjih na pomembne položaje zapisana navedba: »Vprašanje ostane zato še odprto in ga bo treba ponovno pretresti s tovarišema Kardeljem in Kidričem.«¹

Politbiro je tako razpravljal in sprejemal odločitve o vprašanjih, kot so bila še vedno odprto vprašanje severne in zahodne državne meje, volitve, gospodarstvo, preskrba, agrarna reforma, politični položaj in t. i. aktivizacija množic, odnos do rimskokatoliške cerkve in verstev sploh, sodstvo, šolstvo in v njegovem okviru zlasti univerza, organizacijska vprašanja, mednarodni položaj in seveda tudi razmere po objavi resolucije Informbiroja. Politbiro je odločal tudi o vseh pomembnejših kadrovskih vprašanjih ter imenovanjih ministrov in drugih visokih oblastnih funkcionarjev, najpomembnejših direktorjih itd., seveda pa tudi o kadrih, ki so zasedali politične funkcije.²

---

1 Darinka Drnovšek, *Zapisniki Politbiroja CK KPS/ZKS 1945–1954* (Ljubljana: Arhivsko društvo Slovenije, 2000), 192.

2 Več *ibid.*, 10–15.

Boris Kraigher

Boris Kraigher (Sv. Trojica v Slovenskih goricah, 14. 2. 1914 – Sremska Mitrovica, 4. 1. 1967), sin zdravnika, pisatelja in dramatika Lojza Kraigherja, je leta 1932 vpisal gradbeništvo na Tehnični fakulteti v Ljubljani, a študija ni dokončal. Član KPJ je postal leta 1934, še isto leto je bil aretiran in obsojen na dve leti in pol zapora. Po vrnitvi iz zapora leta 1937 je bil sekretar univerzitetne organizacije komunistov, nato sekretar mladinske komisije CK KPS in član CK SKOJ, leta 1940 pa član CK KPS. Od decembra 1941 je bil njegov organizacijski sekretar in maja 1942 kooptiran v njegov politbiro. Še isti mesec je bil ujet in poslan v taborišče Gonars, od koder mu je konec avgusta isto leto skupaj s še sedmimi taboriščniki uspel pobeg. Od novembra 1942 do maja 1943 je bil ponovno organizacijski sekretar CK KPS, nato do oktobra 1944 politični sekretar Glavnega štaba NOV in POS. Na zboru odposlancev v Kočevju je bil izvoljen v delegacijo za 2. zasedanje Avnoja ter za člana plenuma OF. Septembra 1944 je postal član Izvršnega odbora OF. Od marca 1945 je bil politični sekretar Oblastnega komiteja KPS za Slovensko primorje, od avgusta isto leto politični sekretar Glavnega odbora KP Julijske krajine in tajnik Glavnega odbora Slovansko italijanske antifašistične unije. V času mirovnih pogajanj med zavezniškimi in pridruženimi silami ter Italijo je bil tako ključna osebnost slovenskega oz. jugoslovanskega vodstva v conah A in B Julijske krajine in neposredni izvajalec njihove politike.

Potem ko so bile junija 1946 bolj ali manj jasne odločitve glede italijanske vzhodne meje, je bil Kraigher poklican v Ljubljano, kjer je postal minister za notranje zadeve Ljudske republike Slovenije (LRS). V njegovo pristojnost je sodila tudi marca 1946 ustanovljena Uprava državne varnosti (UDV), medtem ko je njena predhodnica, Organizacija za zaščito naroda, sodila pod obrambno ministrstvo. Kraigher je bil tako notranji minister tudi v času najodmevnejših povojnih političnih procesov, med njimi tudi dachavskih.

Od decembra 1953 do leta 1963 je bil predsednik Izvršnega sveta Ljudske skupščine LRS, nato do smrti podpredsednik Zveznega izvršnega sveta. Kot predsednik odbora za gospodarstvo je pripravil gospodarsko reformo, ki je bila uvedena leta 1965, in vodil njeno izvedbo vse do smrti. Umrl je januarja 1967 v prometni nesreči v bližini Sremske Mitrovice, ko se je vračal v Beograd z novoletnih počitnic v Sloveniji. Nekateri menijo, da njegova smrt ni bila naključje.

Boris Kraigher sodi v ozek krog najpomembnejših in najbolj vplivnih osebosti med slovenskimi komunisti v obdobju od začetka vojne do sredine šestdesetih let. Kot tak je bil med ključnimi odločevalci politike slovenskih komunistov v času osvobodilnega gibanja in v času, ko je komunistična partija kot edina stranka na oblasti nadzirala vse vzvode družbe.

Seja Politbiroja CK KPS, 4. marec 1950

Na dnevnem redu seje Politbiroja Centralnega komiteja Komunistične partije Slovenije, ki je bila 9. marca 1950,³ sta bili naslednji točki:

1. Analiza notranje politične situacije ter nekatera vprašanja Notranje uprave, UDV /Uprava državne varnosti/, tožilstva in sodišč.
2. Aktualni problemi in situacija v Trstu, Goriški in na Koroškem.

Pri prvi točki je bil poročevalec Boris Kraigher, član politbiroja in minister za notranje zadeve Ljudske republike Slovenije. V zapisniku seje je samo rezime njegovega poročila, medtem ko so v osebni fond Borisa Kraigherja, ki ga hrani Arhiv Republike Slovenije, ohranjene Kraigherjeve rokopisne beležke, med njimi izhodišča za poročilo, podano na omenjeni seji.⁴ Ohranjen je tudi tipkopijski prepis rokopisa, katerega avtor ni znan. Prepis je bil narejen po predaji osebnega fonda Borisa Kraigherja takratnemu Zgodovinskemu arhivu CK ZKS, saj je na začetni strani rokopisni pripis Lidije Šentjurg, da je »koncept v rokopisu v zgod./ovinskem/ arh./ivu/«. Prepis vsebuje napake in tudi prazna, za avtorja prepisa nečitljiva mesta. Tu objavljeni prepis rokopisa in spremno besedilo z opombami sem pripravila Nevenka Troha. Cele besede, ki jih je Kraigher zapisal okrajšane, so navedene v poševnih oklepajih, prav tako tudi pomen kratic. V opombah pa poleg drugih pojasnil navajam tudi dele iz zapisnika seje, ki dopolnjujejo vsebino beležk.

Boris Kraigher, rokopisne beležke

P./olit/ B./iro/ CKKPS 9. III. 50

Notranji-pol./itični/ problemi:

1. Situacija: bande, ileg./alne/ org./anizacije/; kler; mešč./anske/ stranke, KS /krščanski socialisti/; meje; duhovščina – podatki... /*nečitljiva beseda*/ (19) KNOJ /Korpus narodne obrambe Jugoslavije/ in UDV /Uprava državne varnosti/ ter civ./ilna/ oblast
2. Pregarjanje sovražnika: smrtne obsodbe; stanje v zaporih – sodno kaznovani; DKD /družbeno koristno delo/ – upravno kaznovani⁵; preiskave, postopek; UDV, N. M. /Narodna (Ljudska) milica/,⁶ tožilstva, sodišča

3 Zapisnik seje politbiroja z dne 9. 3. 1950 je objavljen v *ibid.*, 198–200.

4 SI AS 1529, Boris Kraigher, šk. 22.

5 Upravne kazni na t. i. družbeno koristno delo (DKD) so brez sodelovanja sodišč izrekli krajevni in okrajni ljudski odbori, in to za obdobje do dveh let, a so po preteku kazni lahko izrekli ponovno, zato je bila nekaterim posameznikom svoboda odvzeta tudi za dlje časa.

6 Po osvoboditvi maja 1945 je Narodna milica postala edina uniformirana enota javne varnosti v Demokratični federativni Jugoslaviji oz. Federativni ljudski republiki Jugoslaviji. V Ljudski republiki Sloveniji se je razvila iz medvojnje Narodne zaščite. Zakon o Narodni milici iz leta 1946 jo je opredelil kot vojaško organizirano silo, delujočo v okviru republiškega notranjega ministrstva in podrejeno zveznim oblastem v Beogradu. V Sloveniji se je leta 1950 preimenovala v Ljudsko milico.

3. Kriminaliteta: pojavi, opadanje, aparat
4. Izvrševanje kazni: zavodi, taborišča, zaposlenost, režim
5. Požari: število, škoda; ukrepi, – stanje gasil./skih/ org./anizacij/, material
6. Promet: nesreče, ukrepi
7. Stanje v milici: organizacija, kadri – kaznovanje, samomori
8. PAZ /Prostovoljne akcije zasaditve/: organizacija, odbori, člani, del./ovni/ problemi
9. Tuji državljani: odnos, režim, ..., sovj./etski/ državljani
10. Društva
11. Matična služba, prijavno – odjavna
12. Aparat Notranje uprave
13. Aparat UDV
14. Aparat tožilstva
15. Preskrba tega aparata

Predlogi:

1. Deljeno diskutirati o problemih
Duhovščina + KS; IB /informbirojevci/⁷ – emigranti
2. DKD – linija – prej; danes
3. Skrb za gasilsko opremo
4. Preiskovalni postopek
5. Delo z juristi
6. Kadri: najnižja izobrazba!
7. Part./ijska/ organ./izacija/ v milici; v UDV
8. Na IO OF /Izvršni odbor Osvobodilne fronte/: banda, meje; I.B. – sovj./etski/ državljani; DKD – borba proti pasivni rezistenci!

Duhovščina

Govoriti o notr./anje/ pol.(itičnih/ problemih iz dveh razlogov:

1. ker o tem sploh malo govorimo;
2. ker nekaj bistvenih novih momentov, ki so že zahtevali in še bodo zahtevali nove ukrepe;
3. močno povečan aparat

7 Jugoslovanske oblasti so osebe, ki so jih imele za simpatizerje Sovjetske zveze in naj bi se strinjale z resolucijo Informbiroja, sprejeto junija 1948, ali pa tiste, ki so odkrito kritizirale stanje, razmere, oblastne organe ali politične voditelje v državi, označevale za informbirojevce. V Sloveniji jih je bilo v primerjavi z drugimi republikami relativno malo. Notranji minister Boris Kraigher je na 2. plenumu CK KPS 15. aprila 1949 navedel, da 72 odstotkov vseh do tedaj registriranih informbirojevcev izhaja iz vrst inteligence, zlasti akademikov in kulturnikov pa tudi študentov in dijakov, državnih nameščencev, svobodnih poklicev in razlaščenih slojev. Večinoma je šlo za člane KPJ in udeležence narodnoosvobodilnega gibanja. – Žiga Koncilja, *Politično sodstvo. Sodni procesi v dveh Jugoslavijah*. (Ljubljana: Inštitut za novejšo zgodovino, 2015), 291–93. Aleš Gabrič, »Informbirojevstvo na Slovenskem,« *Prispevki za novejšo zgodovino* 33, št. 1–2 (1993): 163–75.

Novo: I/n/ zap./adna/ reakcija i/n/ IB razbiti – brez enotnega centra znotraj in zunaj⁸

Zaostrena razr./edna/ borba – neorganizirani, vendar vse pogostejši pojavi odpora in pasivne rezistence – zato ukrep DKD.

1. Pol./itična/ situacija

- Pojavi bande: Sl./ovenska/ Bistrica, Sežana, Postojna
- 5 3–4 čl./anskih/ oboroženih kur./irskih/ grup
- Sprovajanje⁹ ljudi – tihotapstvo
- Celje – Ptuj: oborožene krim./inalne/ bande s 30-timi podporniki
- 12 kulakov¹⁰ – 7 sr./ednjih/ kmetov
- Poljčane – Kamnik – 2 skrivača – zadruga
- Šoštanj – Slovenj Gradec: Požar /Franc/ (JA) /Jugoslovanska armada/¹¹ in 2 IZ

8 Zapisnik seje politbiroja navaja: *Notranje politični položaj je karakteriziran po tem, da nimamo več opravka z organizirano reakcijo, kot preje, ko so centri bele garde skušali formirati organizacijo. IB je sploh ni imel (nekaj malega je poskušal Gustinčič /Dragutin/ še pred resolucijo IB), bilo je sicer vrsta poskusov, ki pa so bili organizirani iz špijonskih centrov iz Budimpešte, iz baze ob Blatnem jezeru, iz Gorice in še največ iz Trsta – Vidalijevci.*

Dragotin Gustinčič (1882–1974), politik, publicist. Leta 1915 je zbežal v Italijo in se v Rimu priključil Jugoslovanskemu odboru. Aprila 1920 je bil med ustanovitelji KPJ v Sloveniji. Leta 1924 je bil izvoljen v CK KPJ in v njegov politbiro, leta 1926 je bil član slovenske delegacije na 3. kongresu KPJ na Dunaju in član Pokrajinskega komiteja KPJ za Slovenijo. Med letoma 1929 in 1931 je bil v preiskovalnem zaporu v Beogradu. Maja 1931 je emigriral v tujino, živel večinoma v Sovjetski zvezi, predaval na Komunistični univerzi narodnih manjšin Zahoda in bil dejaven v balkanskem sekretariatu Kominterne. Od leta 1936 do leta 1939 se je bojeval v mednarodnih brigadah v Španiji in se nato vrnil v SZ. Bil je eden najvidnejših oblikovalcev nacionalnega programa jugoslovanskih komunistov in leta 1934 med avtorji Izjave treh partij (KP Avstrije, KP Italije, KPJ) o slovenskem narodnem vprašanju. Leta 1943 je branil disertacijo o nacionalnem vprašanju na Balkanu. Med letoma 1945 in 1948 je bil profesor in prvi dekan ekonomske fakultete v Ljubljani. Ker naj bi podpiral resolucijo Informbiroja, je bil leta 1948 izključen iz KPJ, upravno kaznovan na 24 mesecev DKD in od 27. 7. 1950 do leta 1951 na Golem otoku. – »Dosije: Goli otok«, pridobljeno 3. 7. 2018, <http://www.noviplamen.net/dosije--o-golom-otoku/>. »Izložba«, pridobljeno 1. 10. 2018, <http://goliotok.uimenaroda.net/sr/lice/4339/>.

Vittorio Vidali (1900–1983), politik, rojen v Miljah pri Trstu. Bil je bil eden od vodij mednarodnega komunističnega gibanja in »poklicni revolucionar«, ki je deloval v različnih kontekstih in v nekaterih ključnih trenutkih zgodovine dvajsetega stoletja, in to tudi s pomembnimi nalogami znotraj obveščevalnih služb nekdanje SZ. Po koncu prve svetovne vojne se je vključil v komunistično partijo in postal vodja tržaških »Rdečih arditov«, paravojaške organizacije, ki se je spopadala s fašističnimi skvadrami. Umakniti se je moral v emigracijo in bil v začetku dvajsetih let v ZDA, kjer je postal sekretar italijanske sekcije Delavske stranke. Dvakrat v dvajsetih in tridesetih letih in nato v začetku štiridesetih let je bil v Mehiki z nalogami, ki so bile usmerjene v poenotenje lokalne komunistične partije na uradnih stalinišči in proti trockistični opoziciji. Med špansko državljansko vojno je kot ustanovitelj Petega regimenta in izvrševalec pomembnih nalog v imenu stalinišči politične policije postal znan v mednarodnem komunističnem gibanju. Po drugi svetovni vojni je dobil nalogo vodenja informbirojevske KP Svobodnega tržaškega ozemlja, torej na tako občutljivem območju, kot je bilo območje ob meji med Italijo in Jugoslavijo, ki je bilo od leta 1948 tudi meja med komunisti, ki so bili zvesti SZ, in »deviacionisti«, ki so ostali zvesti Titovi Jugoslaviji. Po priključitvi Trsta k Italiji leta 1954 je bil večkrat izvoljen poslanec in senator KPI v italijanskem parlamentu.

9 Vodenje ljudi.

10 Izraz je povzet iz ruščine in pomeni relativno bogatega kmeta. V skladu s teorijo marksizma in leninizma so bili kulaki razredni sovražniki revnih kmetov.

11 Franc Požar (1922–1950) je bil partizan od februarja 1942. Udeležil se je pohoda 14. divizije na Štajersko, bil komandant 2. bataljona Šerčerjeve brigade in nato 1. bataljona Tomšičeve brigade. Po osvoboditvi je ostal v Jugoslovanski armadi do junija 1946, ko je bil demobiliziran. Zaposlil se je pri Narodni milici v Slovenskih Konjicah in nato v Celju. Zaradi nepravilnosti in malomarnosti je bil januarja 1947 aretiran in obsojen na pet let prisilnega dela. Marca 1949 je bil pogojno izpuščen, 24. julija isto leto je bil ponovno aretiran, a po zaslišanjih ponovno izpuščen. Priključil se je skupini, ki se je zadrževala v okolici Belih Vod in hotela ustanoviti t. i. križarsko vojsko, v kateri bi zbirali kmete, nezadovoljne z novo oblastjo. Načrtovali so napade na postaje milice, viadukte in politične aktiviste. V UDV so to

- LM /Industrijsko zavodska Ljudska milica/¹² + 5 skrivačev
- Požar zajet v Škofji vasi in nato 3./4. III. banda v Belih Vodah
  - Ubiti – hiša požgana; ukradeno živijo klali in pri .... /*nečistljivo*/ prodajali po 100 din
  - Uboj aktivista;¹³ podporniki: vsi, kulaki in bajtarji
  - V zvezi s tem 35 v zaporu iz Šoštanja, 30 iz Sl./ovenj/ Gr./adca/.¹⁴ Še so na terenu banditi: Laznik /Franc/, Šumah /Franc/, Gostičnik /Gostenčnik Jože/.¹⁵
  - Banda še: Pohorje, Mar./ibor/ okolica – kurirske
  - Bloška planota
  - Več skrivačev
  - Anonimna pisma; grozilna pisma
  - Letaki 17. II. cca 1000 v Ljubljani
  - Mladinska 20 čl./anska/ skavtska organizacija?!
  - Ilegalne organizacije – nepovezane
  - V Kranju 5 – čl./anska/ I.B.
  - V Mariboru 10 čl./anska/ /pro/angl./eška/ ml./adinska/ org./anizacija/
  - V Ljubljani – študenti
  - Opozicijske liste: v mar./iborski/ oblasti 5 primerov, v gor./iški/ oblasti¹⁶ 1 primer¹⁷
  - I.B. kot organizirana opozicija razbita
  - Pošiljanje literature v slepo – zelo masovno
  - Od objave resolucije do danes: 317 odkritih I.B., 477 prikritih, 221 odkritih kolebljivcev, 319 prikritih kolebljivcev, 223 klevetniki
  - Vsega šlo skozi zapore: 367
  - Od tega: sodišče 76, DKD 116, 104 izpuščeni, 223 revidirali I.B. stališče

.....
skupino opredeljevali kot »Požarjevo«. Del njenih pripadnikov je bil februarja in marca 1950 zajet. 24. 3. 1950 je bil Požar na sojenju pred ljubljanskim okrožnim sodiščem skupaj z Mihom Šumahom, Ivanom Podkrižnikom in Ivanom Berčnikom obsojen na smrt, drugi pa na večletne kazni. – Martin Premk, *Matjaževa vojska 1945–1950* (Ljubljana: Društvo piscev zgodovine NOB Slovenije, 2005), 279–90.

- 12 Industrijsko zavodska Narodna (Ljudska) milica je delovala do leta 1952. Varovala je pomembna podjetja in gospodarske organizacije. – Roman Lejlak, »Zgodovina slovenske policije«, *Lejlak.si*, pridobljeno 9. 7. 2018, http://www.lejlak.si/index.php?option=com_content&view=article&id=120:zgodovina-slovenske-policije&catid=1:zadnje-novice&Itemid=50, 3.
- 13 Uboj aktivista Franca Travničkarja sta 24. 2. 1950 izvršila člana »Požarjevo« skupine Jože Gostenčnik in Franc Šumah. – Premk, *Matjaževa vojska 1945–1950*, 288.
- 14 Sojenji sta bili 24. 3. 1950 pred ljubljanskim okrožnim sodiščem in 24. 8. 1950 pred mariborskim okrožnim sodiščem. – *Ibid.*, 289.
- 15 Franca Laznika so aretirali šele leta 1959, Franca Šumaha pa poleti 1950. – *Ibid.*, 289, 290. Kdaj je bil aretiran Jože Gostenčnik, mi ni znano.
- 16 Leta 1949 je bila LRS upravno razdeljena na Ljubljansko oblast s 13 okraji, Mariborsko oblast z 8 okraji, Goriško oblast s 6 okraji, glavno mesto Ljubljana s 5 rajoni in mesti Maribor s 3 rajoni ter Celje. Leta 1950 sta bili iz oblasti izvzeti še mesti Jesenice in Kranj.
- 17 Zapisnik seje politbiroja navaja: *V zvezi z volitvami je 6 slučajev govora za opozicijske kandidate, a ni nikjer prišlo do zbiranja podpisov.*

- Vsega je bilo 9 primerov organiziranejši aktivnosti I.B.
- Grupa Stare¹⁸ – Brvar /Alojz/¹⁹
- Logar /Cene/²⁰ – Gorše /Mirko²¹/ - najmočnejša
- Premru /Lev/²² – Jurančič Ilija²³ – dijaki
- Vilar /Štefan²⁴/ – org./anizacija/ v M/urski/ Soboti in Lendavi, vezani na sov./etsko/ poslanstvo na Dunaju

-
- 18 Ivan Stare (1913), uslužbenec. Aretirala ga je kontraobveščevalna služba (KOS) JLA in ga predala UDV. Sodišče ga je obsodilo na 72 mesecev. Na Golem otoku je bil od 24. 12. 1948 do 22. 12. 1952. – »Dosije: Goli otok«, pridobljeno 3. 7. 2018, <http://www.noviplamen.net/dosije--o-golom-otoku/>. »Izložba«, pridobljeno 1. 10. 2018, <http://goliotok.uimenaroda.net/sr/lice/12891/>.
- Avugst Stare (1919), Ivanov brat, direktor. Obsojen je bil na 14 mesecev. Na Goli otok je prišel 13. 1. 1949. Izpuščen naj bi bil 9. 8. 1951, drugi vir pa navaja, da je tega dne umrl med prestajanjem kazni. – »Dosije: Goli otok«, pridobljeno 3. 7. 2018, <http://www.noviplamen.net/dosije--o-golom-otoku/>. »Izložba«, pridobljeno 1. 10. 2018, <http://goliotok.uimenaroda.net/sr/lice/12892/>.
- 19 Alojz Brvar (1918), poslovođa. Upravno kaznovan na 20 mesecev DKD. Na Golem otoku je bil od 6. 1. 1949 do 22. 10. 1952, po drugih virih pa do 29. 11. 1953. – »Dosije: Goli otok«, pridobljeno 3. 7. 2018, <http://www.noviplamen.net/dosije-o-golom-otoku/>. »Izložba«, pridobljeno 1. 10. 2018, <http://goliotok.uimenaroda.net/sr/lice/992/>.
- 20 Cene Logar (1913–1995), filozof. Leta 1937 je doktoriral pri profesorju Francetu Vebru. V obdobju med vojnama je predvsem v reviji *Sodobnost* objavljal filozofske članke. Bil je udeleženec narodnoosvobodilnega gibanja in med drugim načelnik propagandnega oddelka pri Glavnem štabu NOV in POS ter urednik Ljudske pravice in Slovenskega poročevalca. Udeležil se je Zbora odposlancev slovenskega naroda oktobra 1943 v Kočevju. Po vojni je bil osumljen informbirojevstva in upravno kaznovan na 48 mesecev. Skoraj osem let je bil zaprt na Golem otoku, kamor je prišel 14. 2. 1949, in Grgurju ter izpuščen 18. 11. 1953. Aprila 1958 je bil ponovno aretiran, obsojen na dve leti in na Golem otoku od 4. 6. 1958 do 23. 12. 1960, po drugem viru pa do leta 1962 – »Dosije: Goli otok«, pridobljeno 3. 7. 2018, <http://www.noviplamen.net/dosije--o-golom-otoku/>. »Izložba«, pridobljeno 1. 10. 2018, <http://goliotok.uimenaroda.net/sr/lice/7310/>.
- 21 Mirko Gorše (1926), študent, naj bi bil pobudnik iniciator ilegalne informbirojevske organizacije na ljubljanski univerzi. V prvem letu po izbruhu spora med KPJ in Informbirojem je bilo na različne načine kaznovanih 78 študentov, ki naj bi pripadali tej ilegalni organizaciji. Gorše je bil upravno kaznovan na 24 mesecev DKD. Na Golem otoku je bil od 22. 2. 1949 do 1. 5. 1951. – »Dosije: Goli otok«, pridobljeno 3. 7. 2018, <http://www.noviplamen.net/dosije--o-golom-otoku/>. »Izložba«, pridobljeno 1. 10. 2018, <http://goliotok.uimenaroda.net/sr/lice/4137/>.
- 22 Lev (Leon) Premru (1931–2005), kemik, gospodarstvenik. Kot dijak je bil osumljen informbirojevske dejavnosti in pred vojaškim sodiščem v Ljubljani obsojen na osem let zapora. Čez štiri leta je bil pomiloščen. Na Golem otoku je bil od 14. 4. 1949 do 3. 12. 1953. Obsodba je bila leta 1992 razveljavljena. Doktoriral je leta 1965 na ljubljanski Fakulteti za naravoslovje in tehnologijo, kjer je leta 1971 postal docent in leta 1974 izredni profesor. Nato je delal na vodilnih položajih v podjetjih in bil med letoma 1980 in 1988 generalni direktor Leka. Leta 1985 je dobil Kraigherjevo nagrado, poimenovano po Borisu Kraigherju, kreatorju gospodarske reforme iz leta 1965 in notranjemu ministru LRS v času Premrujeve aretacije. – »Izložba«, pridobljeno 1. 10. 2018, <http://goliotok.uimenaroda.net/sr/lice/11110/>.
- Na seznamu zapornikov na Golem otoku je tudi Vladimir Premru (1902), verjetno Levov oče. Obsojen je bil na 24 mesecev. Na Goli otok je prišel 8. 7. 1949 in tam umrl 4. 10. isto leto. – »Izložba«, pridobljeno 1. 10. 2018, <http://goliotok.uimenaroda.net/sr/lice/5888/>.
- 23 Ilija Jurančič (1929), pravnik, sin Jožeta Jurančiča (gl. op. 33). Diplomiral je leta 1959 na Pravni fakulteti v Ljubljani in tam leta 1977 doktoriral. Sodeloval je v narodnoosvobodilnem gibanju. Od leta 1947 je bil uslužbenec organov za notranje zadeve, nato od 16. 4. 1949 do 29. 11. 1951 na podlagi sodbe vojaškega sodišča v Ljubljani na Golem otoku. Med letoma 1960 in 1984 je bil visokošolski učitelj za vrednotenje dela na VŠOD v Kranju, od leta 1980 kot redni profesor. Po drugih podatkih je bil upravno kaznovan na 12 mesecev DKD in na Golem otoku od 16. 4. 1949 do 16. 2. 1950 – »Dosije: Goli otok«, pridobljeno 3. 7. 2018, <http://www.noviplamen.net/dosije--o-golom-otoku/>. »Izložba«, pridobljeno 1. 10. 2018, <http://goliotok.uimenaroda.net/sr/lice/5624/>.
- 24 Štefan Vilar (1929), dijak. Upravno je bil kaznovan na 24 mesecev DKD. Na Golem otoku je bil od 29. 4. 1949 do 1. 5. 1951. – »Dosije: Goli otok«, pridobljeno 3. 7. 2018, <http://www.noviplamen.net/dosije--o-golom-otoku/>. »Izložba«, pridobljeno 1. 10. 2018, <http://goliotok.uimenaroda.net/sr/lice/14900/>.

- Grupa Erjavšek /Alojz/²⁵ ...
- Jereb /Viktor/²⁶ – Carl /Vladimir/²⁷ v Idriji
- Deste Bruno²⁸ v Kopru – razbita
- Kolovič /Ivan/²⁹ – krim./inalni/ ref./erent/ Grosuplje z mladinci v Šmarju nastopali kot krim./inalna/ banda
- IOOF – Majcen Franček³⁰ in še neki
- Noč /Vinko/³¹ – Jesenice
- Je še nekaj informatorjev: radio; I.B. tisk ima dopisn./ike/
- Pobegi I.B. v inozemstvo: vsega 11; 1 Trst, 2 Avstrija, 1 SZ, 7 Madž./arska/
- Mnogo aretiranih na poskusu bega

- .....
- 25 Alojz Erjavšek (1896), upravnik. Upravno je bil kaznovan na 48 mesecev DKD. Na Golem otoku je bil od 16. 5. 1949 do 14. 2. 1954. »Dosije: Goli otok«, pridobljeno 3. 7. 2018, <http://www.noviplamen.net/dosije--o-golom-otoku/>. »Izložba«, pridobljeno 1. 10. 2018, <http://goliotok.uimenaroda.net/sr/lice/3665/>.
- 26 Viktor Jereb (1902), upravnik. Upravno je bil kaznovan na 24 mesecev DKD. Na Golem otoku je bil od 8. 6. 1949 do 1. 5. 1951. »Dosije: Goli otok«, pridobljeno 3. 7. 2018, <http://www.noviplamen.net/dosije--o-golom-otoku/>. »Izložba«, pridobljeno 1. 10. 2018, <http://goliotok.uimenaroda.net/sr/lice/5189/>.
- 27 Vladimir Carl (1925), sodnik. Na seznamu zapornikov na Golem otoku vpisan kot Vladimir Karl. Upravno kaznovan na 24 mesecev DKD. Na Golem otoku je bil od 1. 6. 1949 do 5. 5. 1951. »Dosije: Goli otok«, pridobljeno 3. 7. 2018, <http://www.noviplamen.net/dosije--o-golom-otoku/>. »Izložba«, pridobljeno 1. 10. 2018, <http://goliotok.uimenaroda.net/sr/lice/5888/>.
- 28 Bruno D'Este, politični delavec. Od septembra 1943 je bil kot predstavnik KP Italije član italijanskega Narodnoosvobodilnega odbora za Istro. Februarja 1947 je postal član Izvršilnega odbora Istrskega okrožnega ljudskega odbora, aprila isto leto član CK KP Svobodnega tržaškega ozemlja.
- 29 Ivan (Janez) Kolovič (1927), nameščenc. Obtožen je bil ilegalnega oboroženega protidržavnega delovanja. Proti njemu in Marjanu Ferbežarju, Ivanu in Ani Strežek, Marici Mohorič in dijakom Anici Mohorič, Jožetu Mikužu, Tončki Marinšek, Božidarju in Vladimirju Magajni ter Dragu Ferbežarju je 22. novembra 1949 potekal sodni proces. Idejni vodja in organizator skupine naj bi bil Kolovič. Oborožena skupina naj bi se gibala predvsem v okolici Grosuplje, Ljubljane, Postojne in Sežane, kjer naj bi izvajali različne protidržavne dejavnosti, nato pa naj bi poskušali prečkati državno mejo. Skupina naj bi si nadela ime Stalinovi mladci, nosili naj bi značke v obliki rdečega trikotnika z rumenim napisom SSSR itn. Kolovič je bil obsojen na smrtno kazen z ustreljivijo, Mohorič in Ferbežar na osem, Strežek pa na šest let odvzema prostosti s prisilnim delom. Ostalim je sodišče predvsem zaradi mladoletnosti izreklo nižje kazni odvzema prostosti ali poboljševalnega dela. Koloviču je bila s sodbo Vrhovnega sodišča LRS smrtna kazen spremenjena v kazen dosmrtnega odvzema prostosti s prisilnim delom. 7. novembra 1994 je Temeljno sodišče v Ljubljani prvotno sodbo zaradi procesnih napak razveljavilo. – Koncilja, *Politično sodstvo*, 295, 296.
- 30 Franček Majcen (1921–2001), filolog. V narodnoosvobodilno gibanje se je vključil jeseni 1941 v Ljubljani in deloval v Kocbekovem krogu. Bil je v raznih enotah, član poverjenišтва Izvršnega odbora OF za Ljubljano, član Pokrajinskega odbora OF za Štajersko in sekretar Okrožnega odbora OF za Prekmurje, kamor je bil poslan v začetku leta 1945. Po osvoboditvi je bil član mariborskega okrožnega odbora OF, novinar časopisa Ljudska pravica ter dopisnik tiskovne agencije Tanjug. Emigriral je na Madžarsko in delal v Budimpešti. Po otoplitvi odnosov med Jugoslavijo in SZ se je leta 1954 vrnil v Jugoslavijo in bil aretiran. Sodišče ga je obsodilo na 90 mesecev zapore. Na Golem otoku je bil od 14. 11. 1955 do 14. 11. 1961. Leta 1962 se je zaposlil v knjižnici Višje tehniške šole v Mariboru, kjer je bil vodja knjižnice ter ustanovitelj in vodja tamkajšnje založniške dejavnosti. – »Dosije: Goli otok«, pridobljeno 3. 7. 2018, <http://www.noviplamen.net/dosije--o-golom-otoku/>. »Izložba«, pridobljeno 1. 10. 2018, <http://goliotok.uimenaroda.net/sr/lice/7572/>.
- 31 Vinko Noč (1915), delavec. Upravno je bil kaznovan na 24 mesecev DKD. Na Golem otoku je bil od 26. 3. 1949 do 25. 9. 1950. – »Izložba«, pridobljeno 1. 10. 2018, <http://goliotok.uimenaroda.net/sr/lice/9536/>.

- Gustinčič /Dragotin/³² – Jurančič /Jože/³³ – Möderndorfer /Vinko/³⁴
- obsojeni na DKD – pred sodišče ne! na svobodo ne!

Ruski emigranti:

- Vseh je 684, 170 žen in otrok, ostane 514!
- Ti so: 435 državljani FLRJ, 101 državljani SZ, 148 brez!
- 20 odpuščenih iz državne službe; 1 izgnan – še kakih 5 v kratkem
- Sovj./etski/ konzulat jih drži v rokah – oficirji so razgovarjali s 76 in 33 je agentov ugotovljenih.
- Aktivni so Madžarski obv./eščevalni/ centri za I.B.
- Čehi nimajo mnogo uspeha. »Nova češka ???«

Ostale obv./eščevalne/ službe:

- Niz novih nemških centrov. Identificirano je v Sloveniji 3217 sodelavcev o./bveščevanih/ s./lužb/
- Od st./arejših/ o./bveščevalnih/ s./lužb/ ugotovljeno 372 sodelavcev. 6 predvojnih centrov, oz. okupacijskih. Manj je ugotovljeno reaktivizacije.

Najresnejši problem je meja:

- Skozi zapore UDV je šlo 8762 preiskovancev; od tega na svobodo 1435.
- Ostalo: sodišče, adm/inistrativne/ kazni, poslani preko meje (203), drugim UDB-am³⁵, KOS-u /Kontra obveščevalna služba/ ...
- Od tega v zvezi z mejo 5.446 preiskovancev: poskus 2631, izvršen 2430, pomoč 385. 62,3 % vseh!

32 Gl. op. 8.

33 Jože Jurančič (1902–1998), učitelj, politični delavec. V šolskoreformno gibanje se je vključil po načelih t. i. delovne šole. Zaradi kritike tedanjih družbenih razmer so ga kazensko premeščali po različnih krajih na Štajerskem. Leta 1925 je postal član KPJ. V tridesetih letih je sodeloval pri organiziranju naprednega učiteljskega političnega gibanja, ki je leta 1936 preraslo v marksistično usmerjeni Učiteljski pokret. V narodnoosvobodilnem gibanju je sodeloval od leta 1941. Od aprila 1942 do septembra 1943 je bil v zaporih in koncentracijskem taborišču na Rabu. Septembra 1943 je postal politični komisar Rabske brigade, nato je bil mdr. načelnik odsekov za obnovo in socialno skrbstvo pri Predsedstvu SNOS, sekretar Oblastnega komiteja KPS za Štajersko, po koncu vojne do februarja 1946 pomočnik slovenskega ministra za prosveto. Osumljen je bil informbirojevstva, izključen iz KPJ in pred vojaškim sodiščem obsojen na šest let. Od 24. 4. 1949 do 1. 12. 1954 je bil zaprt v Bileci in na Golem otoku. Nato je bil zaposlen v raznih službah do upokojitve leta 1963. – »Dosije: Goli otok«, pridobljeno 3. 7. 2018, <http://www.noviplamen.net/dosije-o-golom-otoku/>. »Izložba«, pridobljeno 1. 10. 2018, <http://goliotok.uimenaroda.net/sr/lice/7623/>.

34 Vinko Möderndorfer (1894–1958), politik, učitelj, zbiratelj etnološkega gradiva. Leta 1921 je prišel na šolo v Mežici in pomembno vplival na gradnjo nove stavbe za osnovno in meščansko šolo (1926). Šolska oblast ga je preganjala zaradi komunistične propagande. Leta 1929 je postal upravitelj osnovne šole v Podkumu. Med drugim je zasnoval narodopisni zbornik v petih knjigah, izšli sta dve (1946, 1948). Pisal je tudi o gospodarskem in političnem položaju tamkajšnjih rudarjev. V aprilu 1948 so ga aretirali in upravno kaznovali na 24 mesecev DKD. Na Goli otok je prišel 22. 4. 1948 in bil izpuščen po treh letih in pol. Skoraj vsa njegova dela so šla v pozabo, ker jih oblasti niso dovolile ponatisniti, saj niso ustrezala tedanjim ideološkim normam. – »Dosije: Goli otok«, pridobljeno 3. 7. 2018, <http://www.noviplamen.net/dosije--o-golom-otoku/>. »Izložba«, pridobljeno 1. 10. 2018, <http://goliotok.uimenaroda.net/sr/lice/8253/>.

35 UDB = Uprava državne bezbednosti, slovensko UDV.

- Za kontrolo meje je močna agentura: cca 3000 na obeh straneh.
- 201 je ubit ne meji!

Kler:

- Organizirana hrbtnica reakcije – duhovščina.
- Kako to izgleda: 21 viš/ji/ kler, 22 dekanij, 606 župnij, 522 župnikov, 132 kaplanov, 26 samostanov, 125 redovnikov, 432 redovnic, 537 c./erkvenih/ pevskih zborov s 4978 člani, 392 ml./adinski/ krožki, aktivni verniki 413.800.
- Lj./ubljana/, Mar./ibor/ à 1300, Prim./orska/ 1500, Ljublj./ana/ à 200³⁶

Po udarcih v l. 48 duhovščina razbita.

- Udarec Bitenc /Mirko/³⁷ in vrsta drugih procesov.
- Demoraliziran Vovk /Anton/³⁸, manj Držečnik /Maksimilijan/³⁹
- Najbolj prefrigan Roman Tominec⁴⁰
- Linija Hurley-a /Hurley Joseph/⁴¹

36 Ni jasno, na kaj se nanašajo navedbe v tej vrstici.

37 Mirko Bitenc (1898–1948), fizik, politik. Pred drugo svetovno vojno je bil profesor matematike in fizike v Celju, viden član Slovenske ljudske stranke in leta 1938 na listi Jugoslovanske radikalne zajednice izvoljen za narodnega poslanca za celjski okraj. Bil je rezervni major, ob napadu na Jugoslavijo mobiliziran, zajet in do kapitulacije Italije v vojnem ujetništvu. Po vrnitvi v Slovenijo je prevzel vojaški del Slovenske legije, dobil naziv komandanta vzhodne Slovenije in bil povišan v podpolkovnika. Izvedel je združitev Slovenske, Sokolske in Narodne legije. Pred koncem vojne je sodeloval pri pripravah za reorganizacijo Slovenskega domobranstva in slovenskih četnikov v Slovensko narodno vojsko (SNV), zato ga je predsedstvo Narodnega odbora 6. aprila 1945 potrdilo za pomočnika njenega poveljnika in ga povišalo v polkovnika. Maja 1945 je bil v taborišču v Vetrinju, nato v Rimu, kjer se je povezal z Mihom Krekom. Težišče njegovega delovanja so predstavljali oblikovanje obveščevalne mreže, organizacija kurirskih zvez, vzpostavitev komunikacijskih kanalov v Jugoslaviji in zunaj nje ter poskus organiziranja oboroženih enot in njihovega pošiljanja v Jugoslavijo. Zaradi tega je večkrat ilegalno odšel v Jugoslavijo. Skupaj z nekaterimi sodelavci je bil aretiran 20. 1. 1948 v Ljubljani. Na procesu pred vrhovnim sodiščem v Ljubljani sta bila 16. 4. 1948 Bitenc in Janko Soklič obsojena na smrt, drugi pa na različne zaporne kazni. Bitenc in Soklič sta bila usmrčena 10. 6. 1948. – Koncilja, *Politični procesi*, 244–259.

38 Anton Vovk (1900–1963), nadškof. Leta 1940 je postal ljubljanski stolni kanonik. Med drugo svetovno vojno je bil mdr. predsednik škofijskega odbora za pomoč duhovnikom beguncem, ravnatelj bogoslovnega semenišča (1944), pooblaščen generalni vikar (1945). Leta 1946 je postal ljubljanski pomožni škof, leta 1959 rezidencialni škof in 1961 ljubljanski nadškof. Po vojni si je prizadeval za ureditev odnosov med Rimskokatoliško cerkvijo in državo, in to kljub hudim težavam, ki jih je imel z novo oblastjo. Med letoma 1951 in 1961 je upravljal slovenski del reške in nekaj časa tudi slovenski del tržaško-koprške škofije.

39 Maksimilijan Držečnik (1903–1978), škof. Doktoriral je iz filozofije (1930) in teologije (1938). Bil je profesor na visoki bogoslovni šoli v Mariboru in na teološki fakulteti v Ljubljani. Leta 1946 je postal mariborski pomožni škof, leta 1949 apostolski administrator in leta 1960 rezidencialni škof v Mariboru. Prizadeval si je za prenovo krajevne Rimskokatoliške cerkve v duhu 2. vatikanskega cerkvenega zbora.

40 Zapisnik seje politbiroja navaja: »Vprašanje delovanja duhovščine, ki ni več organizator reakcije. Najbolj nevarni so krščanski socialisti (Roman Tominec), ki skuša dati cerkvi vlogo ideološkega faktorja.«

Roman Tominec (1900–1991), teolog, umetnostni zgodovinar. Med okupacijo je bil večkrat zaprt: maja 1942 je bil po opravljeni zadošnici za Tonetom Tomšičem aretiran in določen za izgon, a zaradi bolezni septembra izpuščen; oktobra 1942 je bil ob smrti bana Natlačena določen za talca in na intervencijo izpuščen; 11. 4. 1943 je bil zaradi slovenske zastave na zvoniku frančiškanske cerkve osumljen sodelovanja pri tem dejanju; decembra 1944 aretiran in marca 1945 deportiran proti Primorski. V letih 1945 in 1946 je bil profesor verouka na učiteljski v Ljubljani, leta 1948 je bil izvoljen za kustosa province Sv. Križa in za provincijskega vikarja. Leta 1951 je postal predavatelj na ljubljanski Teološki fakulteti.

41 Joseph Patrick Hurley (1894–1967), monsinjor, škof, papeški nuncij. Funkcijo papeškega nuncija v Jugoslaviji je nastopil 30. 1. 1946. Povojne jugoslovanske oblasti so iskale priznanje Svetega sedeža, pri tem pa so imele pred očmi mednarodni pomen takšne odločitve. A Hurley se je postavil na stran Rimskokatoliške cerkve in ni opravičil

- CMD /Cirilmetodijsko društvo/⁴²: močno omajal, cca 500 članov
- »Nova pot« močna revija: Cajnkar /Stanko/⁴³, Trstenjak /Anton/⁴⁴, Levičnik /Alfonz/⁴⁵
- Harley /Hurley/ »Una cosa interessante«⁴⁶
- Pokret proti Lampretu /Jože/⁴⁷, Umku /Mihael/⁴⁸, Bajtu /Anton/⁴⁹
- Linija dr. Toroša /Mihael/⁵⁰ – bo discipliniran

.....
 pričakovanj državnih oblasti, zato ga je papež po dobrih treh letih zamenjal. Jugoslavijo je zapustil poleti 1950 in se vrnil v ZDA.

- 42 Cirilmetodijsko društvo (CMD) je bilo društvo katoliških duhovnikov v Sloveniji, ustanovljeno septembra 1949, ko je nasledilo dotedanji Odbor duhovnikov OF.
- 43 Stanko Cajnkar (1900–1977), teolog, pripovednik. Leta 1938 je doktoriral iz teologije. Bil je profesor na bogoslovju v Mariboru, gimnaziji na Ptujju in od leta 1947 na ljubljanski Teološki fakulteti. Pripadal je mladokatoliškemu gibanju okrog glasila *Križ na gori*. Ob nemški zasedbi je bil leta 1941 izgnan in je postal kaplan v Košani na Krasu, kjer je ostal do leta 1944. Nato je na osvobojenem ozemlju v Črnomlju poučeval na gimnaziji. V letih 1945–1974 je sodeloval pri verski komisiji LRS oz. SRS in bil izvoljen za poslanca v ustavodajno skupščino in svet narodov. Vrsto let je bil v vodstvu Cirilmetodijskega društva in odgovorni urednik njegovega glasila *Nova pot*.
- 44 Anton Trstenjak (1906–1996), filozofski antropolog, psiholog, teolog. Doktoriral je iz filozofije (1929) in teologije (1933). Specializiral se je v eksperimentalni psihologiji. Med letoma 1934 in 1939 je bil katehet na realni gimnaziji v Mariboru, med letoma 1940 in 1973 profesor filozofije in psihologije na ljubljanski Teološki fakulteti. Bil je član SAZU, član Evropske akademije za znanost in umetnost v Salzburgu, predsednik in nato častni član Društva psihologov Slovenije; imenovan je bil za papeževega častnega premeta (1974). Prejel je Kidričevo nagrado, nagrado Anvoja, razglašen je bil za ambasadorja Republike Slovenije v znanosti, prejel je zlati častni znak svobode RS, častni doktorat Univerze v Mariboru in Univerze v Ljubljani.
- 45 Alfonz Levičnik (1869–1966), duhovnik, nabožni pisatelj. Leta 1905 je bil promoviran v doktorja teologije. Bil je kaplan v Cerknici, škofijski tajnik v Ljubljani, katehet na realki v Idriji in od 1904 do upokojitve leta 1926 profesor verouka na I. državni gimnaziji v Ljubljani. Pisal je članke vzgojne, prosvetne in religiozne vsebine ter učbenike. Deloval je tudi pri humanitarni organizaciji Karitas.
- 46 Prevod: Zanimivo
- 47 Jože Lampret (1903–1969), duhovnik, narodni delavec. Zaradi političnega delovanja, v katero je preraslo njegovo socialno udejstvovanje, je imel prve težave s posvetno in cerkveno oblastjo že v času šolanja. Kot duhovnik je nato deloval po župnijah lavantinske škofije, kjer je organiziral viničarje in delavce v naprednih strokovnih in prosvetnih društvih, študiral izkoriščanje proletariata in objavljala svoja opažanja v naprednih časopisih. Aktivno je sodeloval v delavsko-kmečkem gibanju in leta 1939 podpisal razglas Zveze delovnega ljudstva Slovenije »Kaj hočemo«, zaradi česar ga je oblast skupaj z drugimi podpisniki zaprla in januarja 1940 izgnala iz Dravske banovine. Zatočišče je dobil v Liki, kjer ga je zajela druga svetovna vojna. Takoj se je povezal s partizanskim gibanjem. Leta 1943 se je vrnil v Slovenijo, postal član SNOS in bil imenovan za verskega referenta 14. divizije ter se udeležil njenega pohoda na Štajersko. Med vojno je deloval kot partizanski duhovnik, nastopal kot politični aktivist na Štajerskem in bil zaradi svojega delovanja na ljubljanskem območju brez dovoljenja pristojnega škofa suspendiran že med vojno. Leta 1951 je bil zaradi svojega političnega delovanja (mdr. zvezni in republiški poslanec v okraju Celje okolica ter sekretar republiške verske komisije), zlasti v okviru Cirilmetodijskega društva, katerega pobudnik in soustanovitelj je bil, izobčen iz Cerkve. Ponovno posvetitev je dosegel decembra 1966.
- 48 Mihael Umek (1886–1966), duhovnik. Med letoma 1930 in 1961 je bil mariborski stolni kanonik in mestni župnik, nato pa stolni dekan. Med drugo svetovno vojno je bil med redkimi duhovniki, ki jih Nemci kljub narodni zavednosti niso preselili. V 50. letih so ga oblasti večkrat kaznovale z denarnimi in krajšimi zapornimi kaznimi.
- 49 Anton Bajt (1913–1998), duhovnik. Kot župnik je služboval v Červinjanu (Furlanija) in Šmarjah pri Vipavi. Z narodnoosvobodilnim gibanjem je sodeloval od julija 1942 in bil od septembra 1943 verski referent Narodnoosvobodilnega sveta za Primorsko. Udeležil se je velikega zborovanja 30. 7. 1944 v Brancici, 6. 9. isto leto blagoslovil vojno zastavo Bazoviške brigade ob razvitju v Mlakah pri Štanjelu. V mandatni dobi 1950–1954 je bil republiški poslanec za Ajdovščino. Leta 1949 je postal prvi predsednik Cirilmetodijskega društva. Koncilski kongregacija je izobčila voditelje društva, dekret izobčenja je Bajt prejel oktobra 1950. Odstopil je kot predsednik društva, se odpovedal župniji in leta 1955 nastopil bibliotekarsko službo v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani. Maja 1966 je zaprosil za odvezo od izobčenja in iregularnosti. Papež je dekret podpisal oktobra istega leta.
- 50 Mihael Toroš (1884–1963), teolog, pravnik. Leta 1921 je doktoriral iz cerkvenega prava, ki ga je nato skupaj s cerkveno zgodovino in pastoralno teologijo do leta 1947 poučeval na goriškem bogoslovju. Leta 1947 je bil imenovan za apostolskega upravitelja poreško-puljske škofije (temu se je odpovedal leta 1949), leta 1948 jugoslovanskega dela goriške nadškofije in leta 1955 še slovenskega dela tržaško-koprške škofije v Jugoslaviji. Ustanovil je malo semenišče

- Lampret dobro dela – se uveljavil kot nov ordinariat
- Nekaj več zunanega bleska – misliti na imenovanje za ministra!?
- Več podpore dr. Torošu: sedež Kostanjevica; m./oški/ sam./ostan/ Sv. Križ
- »Vse slabo je iz Slovenije«. Srebrnič /Josip/⁵¹ najzagrizenejši
- Ujčič /Josip/⁵² – bogat – tu revni!
- Materialno najbolj udarjeni – zato podpora!

- Ostale Cerkve: vse naše, razen lj./ubljanski/ del Evangelijske – Miselj /Vladimir/⁵³ in ostali
- Pisali M. M.⁵⁴ za cerkev; Pravoslavni, Starokatoliki, Jehova, Baptisti!!

- V cerkvi struja Tominec, Vovk...
- osloniti se na K.S. /krščansko socialistično/ gibanje

.....
 v Vipavi in leta 1952 osnoval verski štirinajstdnevnik *Družina*. Po letu 1945 je navezal stike z novo oblastjo in se zavzel za dobre odnose med Cerkvijo in državo. Leta 1949 je podprl ustanovitev Cirilmetodijskega društva, a je pozneje izstopil.

- 51 Josip Srebrnič (1876–1966), škof. Doktoriral iz zgodovine in zemljepisa (1902) ter teologije (1907). Od leta 1910 je bil redni profesor cerkvene zgodovine na semenišču v Gorici, od leta 1919 do 1923, ko je bil imenovan za škofa na otoku Krku, pa na ljubljanski Teološki fakulteti. Leta 1936 je skupaj z ljubljanskim škofom Gregorijem Rožmanom izročil papežu Piju XI. spomenico jugoslovanskih škofov o nevdržnem položaju slovenske manjšine v Italiji, leta 1942 pa pri papežu in Mussoliniju posredoval za taboriščnike na Rabu. Po drugi svetovni vojni so ga označili za kolaboracionista. Bil je konfiniran na Sušaku in po šestih mesecih brez sojenja izpuščen. Leta 1963 ga je papež Janez XXIII. imenoval za naslovnega nadškofa.
- 52 Josip Ujčič (1880–1964), nadškof. Doktoriral je leta 1908 in od leta 1918 predaval na ljubljanski Teološki fakulteti. Novembra 1936 je bil imenovan za nadškofa v Beogradu in apostolskega administratorja banatskega. Bil je član disciplinskega sodišča univerze in cerkvenega sodišča v Ljubljani ter od leta 1936 apostolski vizitator bogoslovnih semenišč v Jugoslaviji. Med letoma 1956 in 1961 je bil vršilec dolžnosti predsednika škofovske konference. Leta 1960 je bil odlikovan z redom zaslug za narod I. stopnje.
- 53 Vladimir Vadim Miselj (1923–2010), protestantski pastor. Njegov oče je bil diplomat pri Društvu narodov v Ženevi. V Jugoslavijo se je vrnil avgusta 1945. Študiral je pravo, ekonomijo in teologijo. Osumljen je bil sodelovanja s Črtomirjem Nagodetom in 18 mesecev v zaporu ter na prisilnem delu. Kot nepoklicni pastor evangeličanske cerkve je do sredine osemdesetih let skrbel za ljubljansko evangeličansko župnijo. Med prvimi se je zavzemal za sodelovanja med krščanskimi cerkvami v Sloveniji.
- 54 M. M. je verjetno Metod Mikuž. Manj verjetno se kratici nanašata na Miho Marinka, ki bi ga Kraigher najbrž navedel kot Miho.
 Metod Mikuž (1909–1982), teolog in zgodovinar. Na ljubljanski Teološki fakulteti je doktoriral leta 1941, na Filozofski fakulteti pa leta 1946. Med vojno se je priključil osvobodilnemu gibanju in bil od januarja 1943 do konca vojne verski referent Glavnega štaba NOV in POS, od oktobra 1943 član plenuma OF, SNOO oz. SNOS in od novembra 1943 član Avnoja. Po osvoboditvi je bil izvoljen za zveznega poslanca. Leta 1947 je postal izredni profesor za zgodovino, leta 1956 pa redni. Kot predstojnik prve katedre za novejšo zgodovino na jugoslovanskih univerzah je opravil pionirsko delo na tem pedagoškem in znanstvenem področju.
 Miha Marinko (1900–1983), politik. Leta 1934 je postal član CK KPJ, ob ustanovitvi KPS leta 1937 član CK KPS in začasnega vodstva KPJ v domovini. Bil je med organizatorji NOB in prvi politični komisar GP NOV in POS. Od decembra 1941 do septembra 1943 je bil v italijanskih zaporih. Od julija do decembra 1944 je deloval na Primorskem in Gorenjskem. Med letoma 1946 in 1965 je bil sekretar politbiroja oz. IK CK KPS/ZKS, politični sekretar CK ZKS pa v letih 1965 in 1966, član Predsedstva CK ZKS med letoma 1966 in 1968, med letoma 1946 in 1953 sekretar IO OF, nato do 1961 predsednik GO SZDL Slovenije, med letoma 1946 in 1953 predsednik vlade LRS, od januarja do novembra 1953 predsednik Izvršnega sveta LRS ter nato do 1962 predsednik Ljudske skupščine LRS.

- iščejo vezi – Kocbek /Edvard/⁵⁵, Pokorn /Jože/⁵⁶
- Pokorn – Mohorič /Jaka/⁵⁷ nekoliko aktivna, Kocbek samo nerga
- Žumer Srečko⁵⁸; Janko Lavrič⁵⁹
- Imajo točno registrirane vse svoje pozicije v drž./avnem/ aparatu
- Praznoverje: pisma v prepisovanju ...

2. Ukrepi proti sovražniku:

- 59 smrtnih obsodb – izvršeno 29, pomiloščeno 25, v postopku 5
- (od 1. I. 1949 – 1. III. 1950)
- V glavnem banda, težje špijonaža, krim./inal/ umori ..., vojni zločini med okupacijo manj!

V zaporih:

- v KPD /Kazensko poboljševalni dom/ 1182
- v DzP⁶⁰ 511
- na delu v LRS (Ljudski republiki Sloveniji) 1339

-
- 55 Edvard Kocbek (1904–1981), pesnik, pisatelj in politik. Bil je eden od ideoloških vodij katoliške kulturne levice in urednik njene revije *Dejanje*. Med vojno je kot vodilni krščanski socialist (po aretaciji in ustrelitvi Aleša Stanovnika junija 1942) postal član IO OF, konec leta 1942 eden od podpredsednikov Avnoja, novembra 1943 poverjenik za prosveto Nacionalnega komiteja osvoboditve Jugoslavije (NKOJ), član predsedstva SNOO in nato SNOS. Marca 1945 je v koalicijski vladi Demokratične federativne Jugoslavije postal minister za Slovenijo. Po vojni je bil minister za Slovenijo v zvezni vladi (do leta 1946), podpredsednik IO OF in po vrnitvi iz Beograda leta 1946 tudi podpredsednik prezidija Ljudske skupščine LRS ter zvezni poslanec. Zaradi političnega spora okoli knjige *Strah in pogum*, ki je načela nekatera tabuizirana vprašanja iz slovenskega narodnoosvobodilnega gibanja (pogledi na likvidacijo političnih nasprotnikov, vprašanje izdajstva in ovajanja med partizani, problematika katoličanov med NOB), so ga leta 1952 prisilno upokojili in nadzorovali do konca življenja. Znova je začel objavljati šele po letu 1961, tri leta pozneje pa je prejel Prešernovo nagrado. Pravi šok pa je v slovenski javnosti povzročil izid njegove izpovedi v obliki intervjuja, *Edvard Kocbek – Pričevalec našega časa*, v kateri je spregovoril o povojnih pobjih domobrancev. Besedilo sta leta 1975 v Trstu kot knjigo izdala pisatelja Boris Pahor in Alojz Rebula.
- 56 Jože Pokorn (1904–1972), pravnik in ekonomist. Diplomiral je leta 1925 na Visoki šoli za svetovno trgovino na Dunaju, doktoriral pa leta 1931 na Pravni fakulteti v Ljubljani. Sprva je bil odvetnik in ravnatelj Mestne hranilnice v Škofji Loki. Leta 1941 je bil zaprt in izgnan. Od septembra 1944 je bil član študijske komisije SNOS. Med letoma 1945 in 1948 je bil minister za pravosodje v vladi LRS in nato med letoma 1949 in 1951 član vlade LRS. Kot redni profesor na Ekonomski fakulteti v Ljubljani (1951–1967) se je posvetil finančnim vprašanjem. Leta 1968 je dobil Kidričevo nagrado.
- 57 Jakob Mohorič (1888–1976), pravnik in politik. Kot pripadnik levega krila krščanskih socialistov je sodeloval v krogu mladinov. Po letu 1935 je pripadal krogu t. i. Stare SLS in sodeloval z mlado krščansko socialistično strujo. Po okupaciji se je družil z Andrejem Gosarjem in njegovo skupino Združeni Slovenci, ki je hotela posredovati med OF in Slovensko zavezo. Po vojni mu je bilo onemogočeno javno delovanje, pozneje je spet dobil dovoljenje za odprtje odvetniške pisarne.
- 58 Srečko Žumer (1895–1983), sindikalni voditelj. Med prvo svetovno vojno je bil vojak na soški in zahodni fronti. Med vojnama je delal kot stavec in leta 1921 postal dejaven v Jugoslovanski strokovni zvezi, v kateri je uveljavil sodobna sindikalna pravila. V sporih z vodstvom SLS zaradi ideoloških in socialno teoretičnih vprašanj se je opiral na mlajše radikalne krščanskosocialistične intelektualce. Podpiral je delo Krekove mladine in veliko prispeval pri povezovanju krščanskih socialistov z levo fronto. Po okupaciji leta 1941 je odobril vstop krščanskih socialistov v OF; nekaj časa je bil v italijanski internaciji in v domobranskem zaporu. Oktobra 1943 je postal član SNOO, jeseni 1945 pa zvezni poslanec. Po odstranitvi iz politike in upokojitvi se je leta 1950 kot strojni stavec honorarno zaposlil pri časopisnem podjetju Slovenski poročevalec v Ljubljani. Leta 1975 je postal član Sveta republike.
- 59 Janko Lavrič (1900–nn), doktor prava. Svojo odvetniško pisarno je odprl leta 1929. Po vojni je bil kot sodelavec ministrstva za pravosodje predstavnik slovenske vlade v odvetniški zbornici.
- 60 DzP – verjetno domovi za prežgojo.

- DKD 910
- izven LRS 1031
- Pob/oljševalno/ delo (Kočevje) 352
- Skupaj 5325

Izven LRS:

- Autoput 340
- N./ovi/ Beograd
- Bgd. /Beograd/ ... /nečitljivo/ 339
- Bgd. MUP /Ministarstvo unutrašnjih poslova, Ministrstvo za notranje zadeve/ 182

Vl. 49

- Pogojno odpuščeni 318, pomiloščeni 374, amnestija 558 + 208
- Vsega na DKD 2086
- Izpuščenih 1176, /v zaporu/ 910 I. III., /v zaporu/ 1594 I. I.; razveljavljeno 443, pog./ojno/ odp./ščenih/ 727; umrlo 6
- Vseh upravnih kazni preko Minota /Ministrstvo za notranje zadeve LRS/: 13.120
- Od tega: pretepi 31 %, alarm/antne/ vesti 11 %, delomrzništvo 10 %, c./estni/ promet 25 %, oviranje dr./žavnih/ org./anov/ 13 %
- Velik je procent ljudi, ki so kaznovani. Samo po liniji kriminala v prvem polletju 1949 kazensko preganjalo 1,3 % odgovornega prebivalstva LRS.

3. Odnos s tožilstvi in sodišči:⁶¹

- Boljši s civilnimi kot vojaškimi.
- Preiskave: kriminalne – gosp./odarske/ oni, splošno krim/inal/ mi.
- Napačno! Strokovne preiskave, obveščevalno delo, preveritve, upravno... vso pravno plat tožilstvo! To drugače postavljeno iz Bgd-a /Beograda/!

4. Kriminaliteta:

- na splošno pada

	splošna	Ekon./omska/
I. 1947	14.476	8.252
I. 1948	6.932	6.299
I. 1949	5.071	2.099

- Prej slaba evidenca

61 Zapisnik seje politbiroja navaja: »V zvezi s tem (obsodbe, kazni, požari, kriminaliteta) so največji problem tožilstva. Preiskovalnega dela je ogromno, vršijo preiskavo, UDBa po kontrarevolucionarni liniji, Notranja uprava za splošni kriminal, tožilstvo pa za gospodarski kriminal. / Pravilno bi bilo, da bi vse preiskave vodila tožilstva, UDB in Notranja uprava bi dajala le glavne ugotovitve, vsa druga zasliševanja pa tožilstva. Ta pa na okrajih nimajo aparata, zato preiskave in zasliševanja vodijo miličniki, kar povzroča birokratizacijo. To je treba nujno spremeniti.«

- Pozneje razvoj pla./nskega/ gospodarstva!
- Nova kazniva dejanja: škodljivost, nemarnost v soc./ialističnem/ sektorju, zoper službeno dolžnost
- Umori padajo

		skupaj	raziskanih	ne/raziskanih/
Umori	1949	41	37	4
	1948	69	62	7
Malomarni umori	1949	17	17	
	1948	51	48	3
Detomori	1949	17	14	3
	1948	18	10	8

5. Prometne nesreče:

- 877 vsega (železnica, ... /, škoda 7,200.000, 127 smrtnih žrtev; cestnih /nesreč/ 805, 98 smrtnih žrtev; 75 % malomarnost, pijanost šoferjev;
- 241.045 dvokoles, 1847 os./ebni/ avto, 2424 tov./orni/ avto, 5.344 motocikli.

6. Požari:⁶²

- 1. 48 821, škoda 65,700.000; 1. 49 1348, škoda 173,400.000
- 26,5 % gozdnih požarov, 9,9 % na tov./arniških/ objektih
- Požigi ugotovljeni: 95
- Nezadostno gas./ilsko/ orodje
- Gasilska LM /Ljudska milica/: v Ljubljani – Maribor
- I.G. /industrijski gasilci/ 446 enot, 11.511 čl./anov/
- Pr./ostovoljne/ b./rigade/ 283 društev, 39.135 čl./anov/
- Sodelovali pri 1997 požarih; 22.470 čl./anov/; 64.800 del./ovnih/ ur
- Gas./ilsko/ orodje: cevi, zlasti gor./iška/ oblast; brez tradicije
- KLO /Krajevni ljudski odbor/ ne financirajo!
- Vse Minot in DOZ (Državni osiguravajoči zavod, Državni zavarovalni zavod) 20 milj./onov/

7. PAZ (Prostovoljne akcije zasaditve):

- 175 sad./itvenih/ tečajev, 5277 udeležencev
- 16 izobr./aževalnih/ tečajev, 451 udeležencev
- Raznih predavanj 42.600
- Obstoje: 9801 ekipa, 122.932 čl./anov/; 1979 odb./orov/, 20.228 čl./anov/
- /Skupaj/ 143.160 org./aniziranih/ v PAZ
- Razstave, ... /nečitljivo/ v Lj./ubljeni/ in Mar./iboru/

62 Zapisnik seje politbiroja navaja: »V zvezi z naraščanjem požarov se postavlja vprašanje gasilske opreme, ker je stara že precej uničena.«

- Lokacije 52 l. 48, 169 l. 49
- Pogozdovanje: 133,94 ha, 772.306 sadik, 213 kg semen

8. Tuji državljani

- 6293 inozemcev l. 49
- 3554 inozemcev l. 48
- Zelo omejeno kretanje. Januarja nove legitimacije.
- Dovoljenje za kretanje: 1837 enkratno; 278 potovanje; 898 ostalo; 229 mesečnih; 29 prosto v LRS.
- 260 kazni zaradi kretanja brez dovoljenj.

9. Matična služba

- Imeli smo 195 mat./ičnih/ okolišev; v načrtu 488 za 1157 KLO-jev; dela jih 253.
- Več tečajev.

10. Državljanstvo

- 2935 novih državljanstev; 1247 Primorci po izr./edni/ poti⁶³; 199 izgubilo državljanstvo;
- 11.030 opcij, potrjeno 7083, zavrnjeno 3127.⁶⁴ 194 vzetih državljanstev zaradi pobega.

11. Prij./javno/ odj./avna/ služba:

Urejena Lj./ubljana/ M/aribor/, Celje, Bled. Odvisno od os./ebnih/ izkaznic.
Ruski način – se spreminja!!

12. Orožje

10.500 orožnih listov; 8682 lovskih pušk.

13. Milica: »Lj./udska/ Milica«!⁶⁵

- Vsega cca 4400 na spisku, 4075 na mestu.
- Na postajah 1630, KPD 421, gasilska 88, gozdna 274, prometna 161, bataljon 530.
- Na okr./ajnih/ upravah: 711. 27 okr./ajev/, 4 raj/oni/, 3 mest/a/, 3 obl./asti/
- Oficirji 253, podofic./irji/ 796, milič./niki/ 2725, civ./ilni/ usl./užbenci/ 139.

Moralno-pol./itično/ stanje:

63 To so Slovenci, dotedanji državljani Italije, ki so 10. junija 1940 imeli stalno bivališče na območju, ki je po določitih mirovne pogodbe z Italijo iz februarja 1947 ostalo v Italiji, so pa februarja 1947 živeli na območju, ki je bilo priključeno k Jugoslaviji, in so v skladu z 20. členom te pogodbe v predpisanem roku vložili opcijo za jugoslovansko državljanstvo ter ga tudi dobili.

64 V skladu z 19. členom mirovne pogodbe z Italijo iz februarja 1947 so dotedanji italijanski državljani, ki so imeli stalno bivališče na ozemlju, priključenem k Jugoslaviji, v predpisanem roku lahko vložili opcijo za ohranitev italijanskega državljanstva. Pogoj je bil italijanski pogovorni jezik družine, po odobritvi opcije pa tudi preselitev na območje Italijanske republike.

65 Zapisnik seje politbiroja navaja: »Vprašanje milice bo treba prediskutirati.«

- 12 samomorov, 3 primeri s pripornicami, 9 miličnik s kaznjenci, 6 I.B., 8 religija, 30 kaz./enskih/ postopkov zaradi neprav./ilnega/ odnosa do civ./ilnega/ prebivalstva.

Šola Begunje. Nizek po./itično/- ideol./oški/ nivo!

- KPD: l. 48 186, l. 49 440
- IZ LM 452 podjetij, 2019 organov IZ LM; 21 oficirjev, 8 podof./icirjev/, 2 mil./ičnika/ iz splo./šne/ LM /Ljudske milice/
- Število se je znižalo od l. 48 zaradi odpuščanja po preverjanjih.
- Manjka: 1030 organov, 4 of./icirji/ in 42 podof./icirjev/!

14. Aparat Minota

Matična služba: referenti za drž./avljansko/ stanje 31, matičarji 461, skupaj 492.

Ostalo:

vse	1336	formacija	993	zasedeno
Od tega Minot	239		167	
oblasti	202		131	
Lj. mesto	175		109	
Maribor mesto	92		68	
DzP, DKD, KPD	129		69	
	837		539	

28 okraji, 599, zasedeno 454 à 16. 2.

V kriminalu: 302, dejansko na delu 172.

l. I. 48: Minot 690, Milica 2353

ofic./irji/ 230, podof./icirji/ 612, mil./ičniki/ 1.449, civ./ilna/ LM 62.

15. UDV /Uprava državne varnosti/ - kader:

	skupno	Oper./ativci/	Adm/inistracija	Tehn/ični/
	1390	757	310	263
uprava	690	294	167	179
Lj./ubljanska/ obl./ast/	118	76	36	6
M./ariborska/ obl./ast/	103	59	29	15
Gor./iška/ obl./ast	72	39	17	16
Okr./ajna/ poobl./aščenstva/	339	199	87	53

Prom./etna/ poobl./ aščenstva/	41	30	11	–
Ind./ustrijska/ poobl./aščenstva/	49	41	8	–
Obm./očna/ poobl./ aščenstva/	44	44	–	–

- I.B. 5 pred voj./aško/ sodišče
- 1 Jurančič Ilija⁶⁶ – Mermer
- 2 primera pobega Mar./ibor/: Dolinar⁶⁷ v S/ovjetsko/ zono Avstrija; IB žena sovj./etski/ državljani
- Smrke⁶⁸ z... /nečitljivo/ – pijanec; v angl./enško/ zono Avstrija
- 11 sumljivih odpuščenih iz UDB; 19 kaznovanih zaradi pijanstva
- Odpuščenih 54, disc./iplinsko/ kaznovani 68, sodno kaznovani 11

I. 48	900	520	206	174
+	506	262	149	105
1. III. 50	156 %	150 %	172 %	160 %

16. Preskrba

- 13.000 oskrbovalcev
- LM, IZ LM, Minot, matičarji, tožilstvo
- 540 celoten aparat: kuharice, kelnerice, ...
- Vse na račun oskrbovancev
- Lj./ubljana/ – Klub: 8 aretiranih

17. Metode dela⁶⁹

Ruske usedline in »razumljive ambicije«

1. Splošno nezaupanje – vse na podpis
2. Imeti v rokah personalo
3. Izkoriščati kontrolo
4. Voditi tožilstva in sodišča
5. Odnos do milice in kriminala
6. Vse dovoljeno – »v posebnem interesu«

66 Gl. op. 23.

67 Dolinar. Identitete mi ni uspelo ugotoviti.

68 Smrke. Identitete mi ni uspelo ugotoviti.

69 Zapisnik seje politbiroja navaja: »Vprašanje metod dela bo treba resno premotriti, ker smo pri tem delu največ kopirali sovjetske metode (vrbovanja). Imamo sorazmerno precej nemoralnih dejanj in prekrškov, tudi sorazmerno precej IB. To je precej posledica sovjetske prakse splošnega nezaupanja – pojav tendence imeti v rokah personalo in kontrolo, pritiska na tožilstva in sodišča. Opaža se preveč povezovanje državnih organov z organi UDB. Borba proti tem metodam je ena glavnih nalog partijske organizacije v UDBi in milice.«

7. Visoke zveze: partorg. /partijske organizacije/, ministrstva, ustanove, ..., vsi žele »dobre« odnose
8. gospodarstvo in sabotaže: slab aparat, ni izkušenj, IZ LM in pooblaščenstva!?
9. KNOJ – in odnosi: meje, alpinizem, turizem⁷⁰
10. Potna dovoljenja ? – zastoji, težave.⁷¹

Kraigherjevemu poročilu je sledila razprava, ki je v zapisniku politbiroja le povzeta in tudi ni navedeno, kdo so bili razpravljavci. V nadaljevanju so navedeni trije sklepi:

Diskusija:

- Zaostruje vprašanje dela milice, ki ima preveč nalog, ki niso njihove. So primeri, da miličniki sklicujejo seje KLO /krajevnih ljudskih odborov/ in dajejo naloge, pišejo poročila npr. o odkupih.
- Vprašanje koordinacijskih konferenc na okrajih, ki jih je treba nadaljevati, a preprečiti metode diktiranja s strani sekretarjev.

Sklepi:

1. Nekaj teh stvari bi bilo dobro govoriti na seji IO OF /Izvršnega odbora OF/, zlasti za pojasnitev družbeno koristnega dela.
2. Sprejme se predlog, kot stališče biroja, da naj bi milica ne vršila nobenih zasliševanj in preiskav, ampak samo poizvedbe za osnovne podatke. Vse registracije in administracijo je treba prenesti na odseke notranje uprave.
3. Zagotoviti je treba pravilno vodene koordinacijske konference, ki naj jih sklicujejo tožilci in ne sekretarji OK /okrajnih komitejev/. Direktivo CK KPJ⁷² glede samostojnosti tožilcev in sodišč je treba obdelati z vsemi OK.⁷³

70 Zapisnik seje politbiroja navaja: »KNOJ je precej oddvojen od terena, zato je precej težkih primerov slabih odnosov do ljudi.«

71 Zapisnik seje politbiroja navaja: »Odsek za potna dovoljenja je centraliziran, zato je precej težav in nepravilnosti npr. odklonitve so brez vsake argumentacije.«

72 Okrožnica CK KPJ z dne 28. 2. 1950 o organizacijskih vprašanjih, kjer je posebno poglavje o nalogah in položaju glavnih tožilcev.

73 Drnovšek, *Zapisniki politbiroja CK KPS/ZKS*, 199, 200.